

ELS ORÍGENS DE L'EXCURSIONISME A MOLLET DEL VALLÈS (1879-1912)

Ferran Pérez i Gómez

Al final del segle XIX Catalunya va presenciar el naixement del moviment excursionista, fenomen que esdevingué un dels pilars de la Renaixença. L'excursionisme d'aquella època estava profundament lligat a l'interès pel contacte amb la natura i, alhora, amb el desig de conèixer el nostre passat històric i el folklore.

La seva gènesi s'inicia el novembre de 1876, amb la fundació de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC), la primera entitat excursionista del país. D'ella nasqué el 1878, per l'escissió d'un grup de socis, l'Associació d'Excursions Catalana (AEC). Aquestes dues entitats, finalment, van convergir el 1890 en l'actual Centre Excursionista de Catalunya (CEC).

1. Mn.Vicenç Triadú, l'AEC i els primers excursionistes barcelonins

La proximitat de la nostra localitat a la ciutat de Barcelona, i encara més important, el fet que el rector de la parròquia de Sant Vicenç, Mn.Vicenç Triadú, fos un dels primers socis-delegats de l'AEC (era el número 7 per antiguitat), van provocar que algunes de les primeres excursions de l'AEC tinguessin com a destí Mollet del Vallès. En efecte, la crònica de Ramon Arabia, president de l'AEC, d'una excursió feta el 6 de gener de 1879 a Caldes de Montbuy i Mollet, ens diu:

“En Mollet fórem obsequiats per Mossen Vicens Triadó ab l'amabilitat que té acostumada y que tant escayenta és á son sagrat ministeri. Nos ensenyá la iglesia, quin altar major, d'estil gòtic flamígero, es una verdadera preciositat, y a més nos doná ocasió de fixarnos en uns característichs detalls de la pica d'aygua beneita de la dreta, únichs en son género. Una lápida examinárem també, mes sobre d'ella parlarém mes extensament en altre número”¹.

Escuts de l'Associació d'Excursions Catalana (1878) i del Centre Excursionista de Catalunya (1890). Els primers excursionistes que visitaren Mollet eren de l'AEC, entitat excursionista escindida de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, fundada el 1876. El Centre Excursionista va néixer en fusionar-se el 1890 l'ACEC i l'AEC.

Mitjançant aquestes paraules podem intuir l'importantíssim paper que jugà Mn.Vicenç Triadú en la implantació de l'excursionisme a Mollet. Així, el març del 1879 es donà d'alta com a soci de l'AEC el també prevere Pere Pons i Prat, vicari de la parròquia molletana. I l'abril del mateix any s'incorporà a aquesta associació excursionista el rector de Gallecs, Joan Gaja i Febrer. D'aquesta manera s'havia format el primer nucli d'excursionistes a la nostra localitat, essent tots ells clergues.

Mn.Triadú va col·laborar intensament amb l'AEC. El gener de 1879 va fer donació d'una moneda de coure romana al museu d'aquesta entitat i al març va lliurar-los el cap de l'estàtua de Sant Vicenç, del segle XVI. Però una de les aportacions arqueològiques més importants que féu el rector de Mollet, i que després li causaria greus problemes, va ser la de la làpida que hi havia a l'entrada de l'església. Això va passar després d'una excursió feta el 19 de gener pels socis de l'AEC, Arnet, Fiter i Canal, els quals informaren que gràcies a les gestions de Mn.Vicenç Triadú, el museu havia ingressat diversos objectes de Mollet:

“Una notable lápida de marbre, romana per una cara y del segle X per l'altra, dues balas rasas procedents de la guerra de la Independencia, un cos d'estatua del segle XVI que representa Sant Vicenç, tres pedras formant las duas de delicat trevall, la part superior y adornada d'una finestra de la meteixa época y l'altra lo capitell de la dreta”².

El soci Fiter i Inglés explicava també en l'acta d'aquesta excursió que com a curiositats observades destacaven la pica del segle XII i la

graciosa portada del renaixement. Parlà de la casa d'En Borréll descrivint la seva típica fesomia amb un croquis; va explicar la història de Mollet i acabà ressenyant la importància de la làpida romana³. Fiter també havia fet tres dibuixos de la portalada gòtica de l'església, d'uns detalls de la mateixa i d'una vista de Can Borrell.

2. Interès i polèmica entorn de la làpida de l'església parroquial de Mollet

Aquesta làpida romano-medieval va despertar la curiositat dels estudiosos, ja que contenia inscripcions del segle I i del segle XII. L'arqueòleg Fidel Fita les va estudiar a petició de Josep Fiter i va considerar que eren de gran valor, especialment les de l'època imperial romana, que parlaven del cònsol de Dàcia anomenat Minici, el qual era natural de Barcelona. Fidel Fita opinava que aquests fragments de marbre romà foren destinats a servir de pedres d'altar i per això el bisbe les va distribuir des de Barcelona fins a Mataró i Mollet. Pel que fa a les inscripcions medievals, esmentaven el canonge de la Seu de Barcelona Ramon de Mas d'en Roca⁴.

Els socis fundadors de l'ACEC, entre els quals es troben Josep Fiter i Inglés i Ramon Arnet, que varen participar a l'excursió a Molet el 19 de Gener de 1879. Fou llavors que s'emportaren la làpida de marbre a Barcelona, on Josep Fiter va promoure el seu estudi.

La donació d'aquesta làpida per part de Mn.Vicenç Triadú va ser mal interpretada per algunes persones de Mollet del Vallès, les quals estengueren una sèrie de difamacions contra la seva persona després de la seva marxa a la parròquia d'Hostafrancs. Vicenç Plantada sortí en defensa de Mn.Vicenç Triadú amb un article publicat al Butlletí de l'AEC l'any 1884, titulat "Principi d'una falsa tradició". Les acusacions afirmaven el següent:

"La pedra que lo P.Vicens M.Triadó feu arrencar de la part dreta de la iglesia, prohibía als senyors rectors que poguéssen cobrar lo dret de la creu en lo pas dels difunts per dita iglesia, y ell, pera poder cobrarlo, la feu traure"⁵.

La polèmica va arribar a tal punt que Mn.Vicenç Triadú va ser insultat per un molletà que se'l va trobar en una estació de la comarca. Vicenç Plantada va haver de discutir-se públicament per defensar l'honorabilitat de l'antic rector. Sembla ser que el conflicte havia estat causat per una incorrecta interpretació de la terminologia emprada per Mn.Triadú als llibres parroquials. Als comptes dels funerals havia anotat en lloc de "drets parroquials", "drets de creu", com era costum en aquell temps a la majoria de parròquies vallesanes.

En realitat, les inscripcions d'aquesta làpida no feien esment a cap "dret de creu" ni altra qüestió d'aquest tipus, tal com demostra l'estudi de Fidel Fita. Tota la polèmica, doncs, era deguda a uns rumors sense fonaments, que no feien justícia a l'acció altruista i desinteressada de Mn.Triadú envers unes peces arqueològiques que, de totes maneres, haurien estat destruïdes uns anys més tard.

3. Vicenç Plantada ingressa a l'Associació d'Excursions Catalana

Vicenç Plantada va ingressar com a soci-delegat de l'Associació d'Excursions Catalana l'any 1881⁶, juntament amb el metge de Mollet, Benet Altisench. La seva amistat amb Mn.Triadú ens fa pensar que fou el rector de Mollet qui el posà en contacte amb l'AEC. D'aleshores ençà, el mestre i veterinari molletà esdevingué un entusiasta de la causa excursionista. També cal tenir en compte que Vicenç Plantada era un gran aficionat a la caça, per la qual cosa estava acostumat a voltar per les muntanyes i que a causa de la seva professió de veterinari feia moltes sortides als pobles veïns per fer-hi visites. Això és el que motivà, per exemple, la seva excursió a Sant Fost i a la fàbrica de dinamita l'any 1885:

Vicenç Plantada i Fonolleda (1839-1913, mestre i veterinari molletà, fou un activíssim excursionista. Va portar a terme un excel·lent treball sobre el folklore vallesà.

Francesc Maspons i Labrós, insigne folklorista nascut a Granollers el 1840, amb qui Plantada mantingué una gran amistat. Va ser president de l'AEC-CEC del 1883 al 1891.

“A les 3h t. del día 29 de Setembre de 1885 vaig sortir de casa pera anar á fer una visita á un matxo de dita fàbrica, que s'havia rostit molt part de la pell ab l'ácid nítrich que s'buydá de las bombonas rompudas de resultas d'un volco dins de San Fausto”⁷.

Tots aquests factors, en definitiva, contribuïren perquè Plantada tingués un profund coneixement del Baix Vallès, dels seus paisatges i de la seva gent.

Destacà sobretot com a folklorista i va elaborar un dels millors treballs de l'època en aquesta matèria, *Costums populars del Vallès*. Era costum que els socis de les entitats excursionistes llegissin els seus treballs abans de publicar-los i Vicenç Plantada va llegir la seva primera conferència a la seu de l'AEC el 5 d'abril de 1881, que versà sobre el “Modo de conéixer ahont hi ha ayguas y metalls subterranis”⁸.

Va fer d'amfitrió dels excursionistes barcelonins que visitaven Mollet i les seves rodalies, i tingué una gran amistat amb el folklorista granollerí Francesc Maspons i Labrós, qui fou president de l'Associació d'Excursions Catalana entre 1883 i 1891. Vicenç Plantada el considerava el seu mestre i així ho manifesta en ocasió de la seva mort el 1901:

“Rebi la familia de D.Francisco de S. Maspons y Labrós (Q.A.C.S.) lo meu coral pésam. Era d.Francisco persona que crech m'estimava y á qui dech l'encoratjament (ab D.Ramon Arabía y Solanas) de lo que fet pera la nostra patria Catalunya, y ab qui tinch fetas algunas excursions, conservantne una nombrosa correspondencia”⁹.

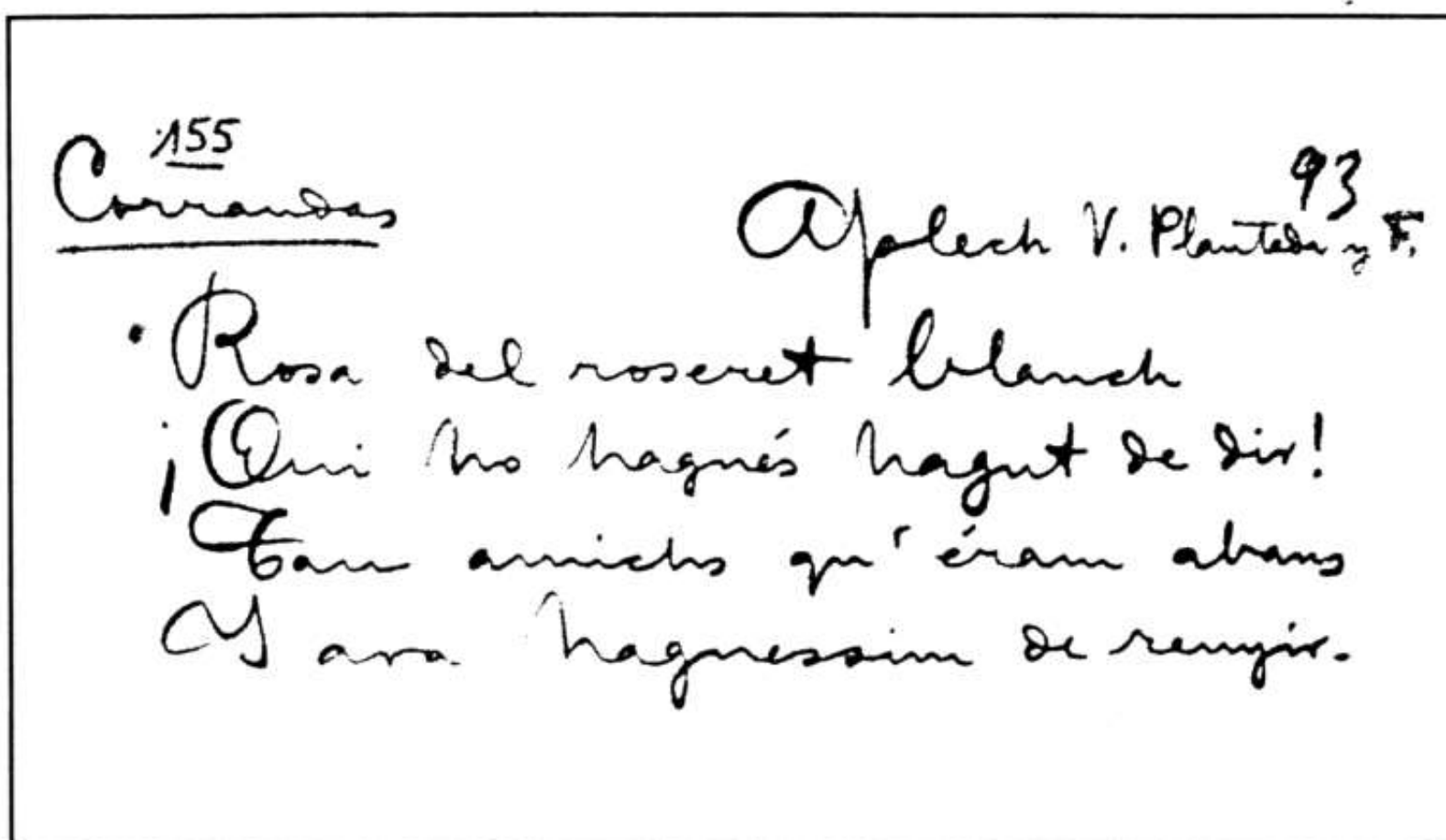
Prova d'aquest mutu afecte entre els dos folkloristes vallesans és la referència que fa Maspons i Labrós sobre Plantada a la crònica de l'excursió “De Mollet a Bigas”(1882). Amb motiu de visitar la pedra Salvadora i conèixer per boca de l'il·lustre molletà la tradició que es conta sobre aquest dolmen, afirma:

“Aixís la té recullida nostre soci delegat de Mollet, D.Vicens Plantada y Fonolleda, que tant de bo n'hi hagués un com ell á cada població de Catalunya de tant treballador y estudiós”¹⁰.

Maspons i Labrós, amb d'altres excursionistes de l'AEC, varen visitar Gallecs el 8 d'abril de 1883 i Vicenç Plantada els féu de guia durant tot el trajecte. El principal objectiu d'aquesta excursió era examinar una gran pedra que, segons l'opinió de Plantada, podia tractar-se d'un “bloc erràtic”. La roca en qüestió era prop de Can Traidó. Aquesta crònica escrita per Francesc Maspons és força interessant, especialment per les explicacions etimològiques populars del nom “Gallecs”¹¹.

El 28 de febrer de 1886 Ramon Arabia i Francesc Maspons van fer una excursió al cim del Farell. Viatjaren amb tren fins a Mollet, on es van adreçar a la casa de Vicenç Plantada, qui els convidà a esmorzar. Després s'encaminaren cap a Caldes, acompanyats pel folklorista molletà. Van passar per Gallecs i en arribar a Caldes, Vicenç Plantada els deixà amb el guia que els havia preparat, un tal Roig¹². Altres vegades els excursionistes venien a Mollet a veure el famós “Ball de Gitanes” i Plantada els facilitava l'accés d'alguna casa amb vistes a la plaça de l'Ajuntament.

Per la seva banda, Vicenç Plantada va realitzar la primera excursió seriosa el 12 de maig de 1881 a Montmeló, per visitar el famós “pi nano o rabassut” i anava acompanyat de Mn.Vicenç Triadú. Aquestes excursions a Montmeló es repetiren els anys 1897, 1905 i la darrera el 1912, poc abans de morir¹³. Tenim constància d'altres excursions: a Gallecs (1882), a la Pedra Salvadora de Mollet (1883), a Sant Fost i a la fàbrica de dinamita (1885) i al castell de Brocà, Berguedà (1887). Aquesta última tingué una durada de tres dies i la va fer tot sol, la qual cosa és una bona mostra del seu esperit audaç i emprenedor.

Nota manuscrita (segurament és cal·ligrafia de Rossend Serra i Pagès) d'una corrandes o cançó popular recollida per Vicenç Plantada. L'anomenat "Aplec Plantada" forma part del Fons Serra Pagès, de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, conservat actualment a Montserrat.

4. Un excel·lent folklorista i un gran observador de la natura

Al llarg d'aquestes excursions pel Vallès, Plantada va portar a terme un excel·lent treball de recerca folklòrica. Va recollir vuitanta-sis jocs infantils, trenta costums populars i més de dues-centes corrandes i cançons tradicionals catalanes. Part d'aquest material fou publicat al Butlletí de l'AEC-CEC entre el 1882 i el 1902¹⁴.

Va col·laborar estretament amb l'eminent folklorista barceloní Rossend Serra i Pagès, director de la secció folklòrica del CEC, que va aplegar un arxiu especialitzat en aquests temes, on es conserven actualment una gran quantitat de cançons populars i corrandes recopilades per Vicenç Plantada¹⁵.

Com a mostra d'aquesta riquesa folklòrica vallesana reproduïrem una curiosa corrandes (cançons populars breus de temàtica diversa):

"A la muntanya són capgrossos,
al Vallès són encantats,
a Sant Feliu de Codines
n'hi ha alguns de barrejats"¹⁶

I com a exemple de joc infantil molt practicat en aquesta part del Vallès tenim l'anomenat "Escarbat Bum, Bum", el qual s'acompanyava d'aquesta cançó:

“Escarbat Bum, Bum,
 Pos’hi oli, pos’hi oli:
 Escarbat Bum, Bum,
 Pos’hi oli en lo llum.
 Si en lo llum no n’hi ha,
 Pos’hi oli, pos’hi oli;
 Si en lo llum no n’hi ha,
 En la bombeta n’hi haurá.”¹⁷

Però per a Vicenç Plantada l’excursionisme no tingué com a únic objectiu el folklore, sinó que també fou un mitjà per estudiar la fauna i la flora vallesanes. Era un gran observador de la natura i ja hem dit que des de ben jove practicava la caça:

“Des de tenir set anys fins quatre endarerra la meva diversió cumplertas las obligaciones, ha sigut cassar ab conillers, perseguint llops, guineus, musteles, gats mesquers pudents... llebres y conills com a mamífers. Perdius, guatllas, becadassas, anechs, becadells... com á aus”¹⁸.

Producte de les seves aptituds d’observador i de la seva estima per la natura són diversos estudis zoològics, tots ells molt interessants, entre els quals destaquen el llibre *Algunos amigos íntimos del agricultor* (1880) i els treballs *Mamíferos del Vallés* (1882), *Vertebrats del Vallés* (1902), *Reptils y peixos del Vallés durant lo sigle XIX* (1901) i l’article titulat “Vespa d’olla” (1886). Aquestes obres i les múltiples referències a animals i plantes a les cròniques periodístiques, ens mostren un Baix Vallès amb abundor d’espècies animals i vegetals, amb un riu Besòs ple de vida, vorejat de frondoses arbredes.

Vicenç Plantada va fer l’última excursió el 1912, un any abans de morir, per tornar a veure el “pi nano-rabassut” de Montmeló, indret que havia visitat als inicis de la seva vinculació amb l’excursionisme. Allà, sota les branques del curiós arbre, es va fer una fotografia que ha passat a la posterioritat. Era una manera ben simbòlica de cloure una vida dedicada a l’excursionisme, conscient de la importància que tingué aquest fenomen en la recuperació de la identitat de Catalunya.

5. Conclusions

1. Mollet del Vallès va ser una de les localitats pioneres de Catalunya en la implantació de l’excursionisme, gràcies al paper jugat per Mn.Vicenç Triadú i afavorida per la seva proximitat geogràfica a la ciutat de Barcelona.
2. L’excursionisme molletà, vinculat a l’AEC (1878) i després al CEC

- (1890), tingué com a promotors principals Mn.Vicenç Triadú, rector de la parròquia, i Vicenç Plantada, mestre i veterinari.
3. L'any en què el Centre Excursionista de Catalunya va tenir més socis-delegats a Mollet fou el 1899, quan constaven donats d'alta Francesc Canal i Freixas, Adolf Damians i Vila, Vicenç Plantada i Fonolleda, Joan Rota i Castells i Joan Sans i Masprou. Tanmateix, al cap de quatre anys, el 1903, ja només n'era soci Vicenç Plantada, que formà part del CEC fins a la seva mort el 1913.
 4. La labor realitzada per Vicenç Plantada i Fonolleda a través de l'excursionisme, que abastà principalment el folklore i, en segon terme, la zoologia, va tenir un gran valor i transcendència en el panorama excursionista català.

NOTES

1. Ramon Arabia, "Excursió a Caldes de Montbui i Mollet", Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana (BAEC), n°3, any 1879.
2. BAEC, 1879, n°3, p.40.
3. Josep Fiter i Inglés, Acta de l'excursió a Mollet, BAEC, 1879, n°5, p.63.
4. Fidel Fita, "Interpretació de la lápida del segle XII trobada á Mollet en la expedició del dia 6 de Janer de 1879", BAEC, 1879, n°7, p.105-106 i "Carta del P.Fidel Fita", BAEC, 1879, n°7, p.45-47. Vegeu l'apèndix.
5. Vicenç Plantada, "Principi d'una falsa tradició", BAEC, 1884 n°61-62, p.96-97.
6. Anuari de l'AEC 1881.
7. Vicenç Plantada, "Excursió a San Fausto de Capcentellas. Visita á la fábrica de Dinamita", BAEC, 1887, n°111, p.213-215.
8. BAEC, 1881, n°32-33, p.103-104.
9. La Renaixença, diari de Catalunya, 20-IX-1901, p.5463-5464.
10. F.Maspons i Labrós, "De Mollet a Bigas", Anuari de l'AEC, 1882, p.199.
11. F.Maspons i Labrós, "Excursió col·lectiva á Gallechs", BAEC, 1885, p.219-223.
12. F.Maspons y Labrós, "Excursió col·lectiva al Farell", BAEC, gener 1887, n°100, p.2-3.
13. Vicenç Plantada, "El pi nomenat rabaçut, nano o petit en el terme de Montmeló", BCEC, 1912, p.244-245.
14. Es tracten dels treballs titulats "Jocs infantils"(1882- 1888), "Costums populars que s'han perdut i creences"(1888- 1890), "Notes folk-loriques"(1902).
15. *Cançoner popular de Catalunya*, Fons Serra Pagès, "Aplec Plantada", carpetes S-13, S-14, S-15 i S-17.
16. Vicenç Plantada, "Notes folk-lòriques. Corrandes populars", BCEC, p.261, set.1902.
17. Vicenç Plantada, "Costums populars del Vallés", BAEC, maig 1883, p.108-109. Fa poc, al mes d'octubre de 1995, vaig sentir un noi de Sant Fost, Ricard Miquel i Armengol, que recitava fragments de la cançó "Escarbat Bum, Bum...", la qual cosa em va sobtar i, alhora, em va alegrar molt.
18. Arxiu Martí Pou, Mollet. Fons Vicenç Plantada, lligall "Varis, 1900-1911", carta de Vicenç Plantada al president de la Institució Catalana d'Història Natural, 5 de juny de 1906.

APÈNDIX 1*

SECCIÓ DE PUBLICACIÓ.

CARTA

del soci honorari P. FIDEL FITA sobre la làpida descoberta en la excursió dels dies 6 y 19 de Janer á Mollet.

Havent escrit lo soci D. Joseph Fiter é Inglés al P. Fita sobre la làpida romana que s' descobrí en la part posterior d' una del segle XII que, pera salvarla d' una destrucció certa, fou feta arrancar del lloch qu' ocupava per nostre soci delegat á Mollet y eminent arqueólech la següent resposta, que per sa importancia y degudament autorisats nos apressurém á insertar:

«SR. D. JOSEPH FITER É INGLÈS.

Madrid 2 de Febrer, 1879.

Amich: en la *Revista històrica* (any 1876, pág. 132) he parlat de la inscripció á que pertany lo fragment preciosíssim trobat á Mollet, y fins ara desconegut. Se coneixian dos altres fragmets (HÜBNER, *Corpus inscriptionum latinarum*, vol. II, 4509). Lo present fa rectificar la restitució de tot lo text del marbre intentada per los erudits, y fixa un dato històrich bastant notable.

* "Carta de P.Fidel Fita a Josep Fiter", BAEC, 1879.

Fragment del Museo de Sant Joan.			
Fragment de Mollet.	L-MINicius.-.fil.	gal.	. na
	PROVINC. africae. sodalis.	augus	
	NI-PARTHICI. et. imp. traiani.	ba	
	NONIAE. inferioris. curator.	al	
	CLOACARUM. urbis. leg. divi.	tra	
	VI-TRAIANI. parthici. leg.....	bi	
Fragment de Mataró.	PRIMA AE. secunda. ab. eodem.		
	HASTIS. puris. iii. vexillis. iii.	I	
	TRIB. PL. Q. PROV.....	iiii	
	L. MINICIVS. L. F. natalis.	quadro	
	DESIG. Q. AVG. ET. eodem. tempore. leg. p		
	MIL. LEG. I. ADIVT. P. F. Leg. II. cl. p. f. leg		
	xiiii. ma.....		
	BALINEVM-cum.	port	
	DVclus.		
TALIS. COS. PROC			
TÁLIS. LEG. AVG. PR. PR. DIVI. TRAIÁ			
DRIANI. AVG. PROVINC. PAN			
LVEI. TIBERIS. ET. RIPÁRVUM. ET			
IÁNI. PARTHICI. LEG. III. AVG. LEG. DI			
S. DONÁTVS. EXPEDITIONE. DACICA			
CORÓNÁ. VALLARI. MYRALI. AVREA			
ÉG. PR. PR. PROVINC. ÁFRICAE. PR			
R. VIÁRVUM. CVRANDARVM. ET			
NIVS. VÉRVVS. F. AVGV. TRIB. PLÉBIS			
R. PR. PATRIS. PROVINC. AFRICAE. TR			
RT. VIC. III. VIR. MONETALIS. A. A. F. F			
ICIBVS. SOLO. SVO. ET			
FÉCERVNT			

OBSERVACIONS

Llínea 1.ª) Luci Minici Nadal de la tribu Galeria fou cònsul subrogat (*suffectus*) l' any 107 de J. C.—Lo nom del seu pare (Luci?) s' ignora, y s' vey a en lo fragment següent esgarriat per desgracia.

En lo meteix any fou cònsul per 3.ª vegada Luci Licini Sura; obtingué per aquesta rahó tantíssims monuments en Barcelona, com ho tinch explicat en lo dit passatge de la *Revista històrica*.

Llin. 2-6.) L' any següent (108) Minici governava l' Àfrica proconsular, provincia del senat y poble romá, qual capital era Cartago. Lo títol de *sodalis Augustalis* indica l' ordre de *sacerdot* que desempenyava en lo col·legi dels 21. instituhit per Tiberi á fi y efecte d' honrar ab culto públich los Césars morts y divinissats. Entravan en eix col·legi tant solament las personas mes distingidas del imperi. En temps de Trajá (98-117) y de Adriá (117-138) Minici fou legat imperial propretor de la Pannonia inferior, provincia militar, la qual donava entrada á la Dacia (Moldavia, Valaquia, Transilvania y part de la Hungría) y tenia per frontera oriental lo Danuvi desde Buda-Pesth fins á Belgrado poch més ó menos. En

Roma se li confià un càrrech de policia urbana dels més principals, ço es, la vigilancia y cuidado de las corrents d' aygua de que surgian la seguretat, l' higiene y l' comers de la capital del mon. Fou general de dos legions: la 3.ª augustea, y la de qui l' nom se trobava en lo fragment de la línea 6, desgraciadament perdut.

Llín. 7.) Hübner, inseguint á Henzen y á Borghesi havia suspitat que l' comensament d' aqueixa línea era:

AB - EODEM - DONIS - MILITARIBVS

Lo fragment novament regalat á VV., treu tot dubte, y n's fa veurer que Minici prengué part activa en la primera expedició contra Dacia (any 102), com y també en la segona (anys 105-107). Los *Dacis* pasan per alemanys, puig que lo verdader nom nacional y la llengua d' eixos es *Deutsch*, comprenent la major part de las gents germánicas. L' emperador Trajá era d' Andalusia, y Minici probablement fill de Barcelona. Las moltes colonias romanas fundadas llavors en los que ara són Principats Danuvians y parlan *rumà*, se degueren en gran part á l' esforç d' aqueixos dos héroes; y bó seria que quand vinguin á Espanya (segons se diu) los embaixadors del nou regne de Bulgaria per estrenyer lo llas d' amistat y parentiu que lliga las dos nacions, poguessen veurer ben col·locat á Barcelona eix monument tant insigne de la rassa llatina, la qual desde las bocas del Danuvi fins á las del Tajo s' extent. Lo consolat de Minici (any 107) com premi de sas proesas, s' avé molt bé ab la fi de la guerra Dácica.

Lo demés es clar y ha sigut explicat per los autors que s' han ocupat dels altres fragments. Hübner se queixa de que s' hagi extraviat lo de Mataró, que cita lo P. Rius de las Escuelas Pias. Hübner lo va buscar inútilment, y jo també. A veurer si son VV. mes afortunats. Farian un gran servey á la Historia, no solament de Catalunya, sí també universal.

Las inscripcions de l' Edat Mitjana son així meteix importants. Probablement tots aqueixos fragments foren destinats á pedras d' altar, y s' distribuiren desde Barcelona per lo Prelat eclesiástich á Mataró y á Mollet. Qui sab si l's altres que faltan se trobarán en altres poblacions del Bisbat? De totas maneres jo l's estimaria moltíssim m' afavorissen VV. ab un calco de paper secant, de tot (ensempe romá y mitjá) pera consolidar mon treball d' investigació, y ajudarlos en lo poch que puch. De V. afm. s. y a.

FIDEL FITA.

APÈNDIX 2*

INTERPRETACIÓ DE LA LÁPIDA DEL SIGLE XII TROBADA Á MOLLET EN LA
EXPEDICIÓ DEL DIA 6 DE JANER DE 1879.

LECTURA.

Transiit á mundo, quem vivens spreuit amando
Christum, Raimundo de Mesonrocha levites.
Qui convertenti veniam Deus et qui fatenti
Novit largiri nimiam, dimittat et illi
Que quondam fragilis timuit. Qui cernitis omnes
Oretis sanctos precatur quod sibi prosint. Amen.
Obiit secundo Kalendas. Madii anno Domini MCLXXLVIII
era millesima C(entesima) bis septimo nona.

TRADUCCIÓ.

Passá d' aqueix mon, lo qual va despreciar per amor
de Jesuchrist. Ramon de Mas de 'n Roca levita.
Deu, qui al qui 's converteix, y confessa, perdó
sab donar en gran, li condoní totas las penas
que en lo temps passat va temer per causa de
la fragilitat humana. Vosaltres, qui mireu,
os prega ell que demaneu á tots los Sants
que intercedin per ell. Morí en lo dia
3o de Abril de l' any del Senyor 1188.
éra 1226.

NOTAS.

La patria de Ramon m' apar diu *de Mesonrocha* si bé no 'n estich prou segur. En lo terme jurisdiccional de la Vall de Castellví, partit de la Seu d' Urgell, provincia de Lleyda, s' troba lo *Mas de 'n Roca* citat en lo diccionari de Madoz.

Ab lo nom de *Levites* (levita) se designan varios canonges de la Seu de Barcelona en varias escripturas de la meteixa época. Tals son, per exemple, *Raimundus primicharius levita* y *Raimundus levita et decanus* en la escriptura fetxada lo 25 de Juny de 1172 que porta lo P. Villanueva en su *Viaje literario*, tomo xvii, pag. 331. Tal vegada lo nostre seria un de aqueixos dos.

FIDEL FITA.

* "Interpretació de la lápida del sigle XII trobada á Mollet en la expedició del dia 6 de Janer de 1879" per Fidel Fita, BAEC, 1879.